

Iz risb Idrijskih
realcev.

TEODOR STORM — FR. LOČNIŠKAR:

Strugar Pavel Pavlovič.

svoji mladosti sem se nekoliko izuril v strugarstvu in sem več časa porabil za to, kakor mi ga je pripuščala šola; zgodilo se je nekega dne, ko mi je učitelj vrnil nalogo brez vsake napake, da me je vprašal, če bom spet naredil sestri za god vretence za šivanje. Taka vprašanja so seveda prihajala odtod, ker sem mnogo občeval z nekim možem, ki mi je pomagal pri mojem delu. Ta mož je bil naš meščan Pavel Pavlovič, umetni strugar in mehanik. Moj oče, ki je gledal, da sem vsako stvar, ki sem se je lotil, tudi dovršil, ga je prosil, naj mi kaj pokaže in pomaga.

Pavlovič je imel lepe zmožnosti, a ne samo za svojo obrt, ampak tudi za druga dela; mož je bil iznajdljiv in je že nekako naprej vedel in nosil v duhu, v čem bo še napredovala ta ali ona obrt. Vselej, kadar pride sedaj kaj novega na dan, se domislím: To je vedel tvoj stari Pavlovič že pred štiridesetimi leti. — Posrečilo se mi je, pridobiti si njegovo zaupanje in njegovo naklonjenost, in prav veselilo ga je, če sem ga obiskoval ne samo ob določenih urah, ampak tudi ob praznikih zvečer. Sedela sva v delavnici, poleti pa na njegovem vrtu pod veliko lipo. Občevala sva namreč več let. V pogovorih, ki sva jih imela med seboj, ali boljše, ki jih je on imel z menoj, sem dobil marsikaj, kar mi je pozneje koristilo in česar nisem čital v knjigah.

Pavlovič je bil po rodu Rezijan, in značaj njegovega ljudstva je jasno odseval z njegovega obraza. Bil je malce temne polti, imel visoko čelo in

črne lase, njegove oči so bile modre in zamišljene; v njegovem glasu se je poznal še oni pevajoči ton, ki je spominjal na njegov rod.

Žena tega moža je bila nežne postave in je v govoru spominjala na Hrvate. Moja mati je rekla o njenih očeh, da bi posušile morje; v svoji mladosti je bila, kot se je govorilo, jako lepa deklica. — Dasiravno so se v njenih laseh svetile že srebrne nitke, je bilo vendar še v milih potezah njenega obraza lahko zaznati sledove mladostne lepote. Rad sem imel to dobro ženico in kadar sem mogel, sem ji naredil kako uslugo.

„Glej, glej fantička,“ je rekla časih svojemu možu v šali, „kako se trudi, da bi mi postregel.“

Pavel se je smehljaj. Iz njenih šal in njegovega smehljanja se je poznalo, kako prijateljstvo in kaka sreča klije v tej hiši.

Imela sta samo enega sina, ki je bil tiste čase v tujini. Morda sem jima bil jaz ravno zaraditega tako priljubljen, ker sem bil podoben njegovemu sinu Josipu, kot je zatrjevala Pavlova žena. Ne smem zamolčati, da je znala ta žena narediti neko posebno jed, ki je meni jako dišala, a je bila po naših krajih popolnoma neznana. Večkrat sem bil povabljen na to jed v gosti. — Bilo je torej tam zame dosti privlačnih sil. Moj oče je rad videl, da sem zahajal v spoštovano meščansko hišo. „Pazi samo, da ne boš nadležen!“ mi je rekel časih in to je bil edini opomin v tem oziru.

Zgodilo se je nekega dne, da sem pokazal doma staremu gospodu iz našega mesta nov, res precej posrečen izdelek svojih rok.

Ko je ta izrazil svoje začudenje, mu pove oče, da se hodim že tudi skoro celo leto učiti k mojstru Pavloviču.

„Tako, tako,“ odgovori stari gospod; „k Pavlu Igračkarju!“

Še nikdar nisem slišal, da bi bil rekel moj prijatelj sebi tako, zato vprašam — zakaj hotel sem vse vedeti — naj mi pove pomen teh besedi.

Pa stari gospod se je samo smehljaj, povedati pa ni hotel nič.

Prihodnjo nedeljo zvečer sta me povabila Pavlovič in njegova žena na svoj dom; minilo je tisto nedeljo ravno petintrideset let, odkar sta se poročila. Bilo je v pozni jeseni. Zgodaj sem šel k njima, in ker je imela gospodinja ravno v kuhinji še nekaj opraviti, je šel Pavel z menoj na vrt, kjer sva sedla na klop pod veliko lipo. Domislil sem se spet besed „Pavel Igračkar“ in šlo mi je to po glavi, da sem mu komaj odgovarjal na vprašanja. Ko me je pa malo pokaral zaradi moje raztresenosti, sem ga vprašal kar naravnost, kaj pomeni tisti pridevek.

To ga je skoro razjezilo. „Kdo ti je povedal to neumno ime?“ zakliče in vstane s klopi. Pa preden sem mogel odgovoriti, je že zopet sedel poleg mene. Pomiril se je in rekel: „Pravzaprav pomeni najboljše, kar mi je dalo življenje. — Povem ti vse; časa imava še dovolj.“

* * *

V tej hiši in na tem vrtu sem zrastel, moji starši so prebivali tu, in upam, da bo tudi še moj sin! — Dolgo je že od tega, kar sem kot otrok skakljaj

tu okrog; a razne dogodke iz tistih časov imam še v spominu; zdi se mi, kot bi bili zaznamovani z barvanim svinčnikom.

Poleg naših hišnih vrat je stala takrat majhna, bela klop; od tam se je videlo po dolgi cesti tja do cerkve; na drugi strani pa po mestu in ven na polje. V poletnih večerih so sedeli tu moji starši, uživajoč pokoj po narnem delu; popoldne pa je bila klop moja, kjer sem izvrševal svoje naloge in se veselil razgleda na vse strani.

Nekega dne sem zopet sedel na tej klopi — dobro se še spominjam, bilo je jeseni po Mihaelovem semnju — in pisal na tablico računsko nalogo, ko zagledam, da se mi bliža po cesti čuden voz. Bila je to dvokolesnica, ki jo je vlekel majhen, mršav konj. Med dvema precej visokima zabojema, ki sta bila na vozu, je sedela gospa visoke postave in trdih, lesenih potez na obrazu, zraven nje je pa sedela črnolasa deklica, stara kakih devet let, ki je obračala svojo glavico sedaj na to, sedaj na ono stran; poleg konja pa je stopal majhen, prijazen mož s čepico na glavi, izpod katere so štrleli kratki, črni lasje.

Konj je imel na vratu zvonček, ki je prijazno zvončkljal. Ko pridejo po cesti do naše hiše, se voz ustavi. „Ti, fant,“ mi zakliče ženska, „kje je prenočišče pri Krojaču?“

Jaz sem že prej odložil svoj kamenček in svojo tablico; hitro vstanem s klopi in stopim k vozu. „Tukaj je,“ pravim in pokažem staro hišo, ki je pred njo stala lipa kot stoji še sedaj.

Drobna deklica med zaboji je vstala, pokukala izpod oglavnice svoje zapete suknjice in me gledala s svojimi velikimi očmi. „Sedi mirno,“ ji pravi mož, meni pa: „hvala lepa, fant!“ Potem požene svojega konja proti oni hiši. Na pragu se prikaže debeli gospodar, opasan z zelenim predpasnikom in jim gre naproti.

Da prišleci niso bili kaki sorodniki hišnega gospodarja, sem precej uvidel. Meni novi ljudje niso bili v tem hipu nič kaj všeč; videl sem že večkrat vesele družbe muzikantov, krotilcev živali in drugih potujočih ljudi, ki so prišli zabavat naše mesto. Kot vsi drugi potniki, tako so se tudi zadnji trije naselili v drugem nadstropju, kjer so še dandanes namesto oken samo linice, obrnjene na cesto.

Ko sem drugo jutro stal v čumnatu pri oknu in oprtoval svojo torbico, sem videl, da je ena linica odprta; mož s črnimi, na vse strani štrlečimi lasmi pokuka ven in razprostre obe roki; potem se obrne nazaj, tako da je gledal v temno stanovanje in zakliče: „Rezika, Rezika!“ — Pod njegovo roko se prikaže rožnat obrazek, po katerem so padali črni lasje kakor griva. Oče je pokazal s prstom proti meni, se smehljal in jo parkrat pocukal za svilnat trak, ki ga je imela v laseh. Kaj ji je govoril, nisem mogel razumeti, a moralo je biti kaj takega: „Glej ga, Rezika! Ali še poznaš dečka, ki nam je včeraj pokazal to hišo? — Siromak, komaj je vstal, že mora s svojo torbico dirjati v šolo! — Kako si ti srečna, ker se samo voziš iz kraja v kraj?“ — Vsaj mala me je gledala tako usmiljeno, in ko sem ji prijazno pokimal, je tudi ona odkimala, a jako resno.

Kmalu se je oče pomaknil nazaj in izginil v svoje podstrešno stanovanje. Namesto njega pa je stopila gospa k otroku; lotila se je njene glave in jo začela česati. Videti je bilo, da se stvar mirno vrši, vendar Rezika najbrž ni smela jokati, zakaj z rdečimi ustnicami je delala najrazličnejše podobe. Le enkrat je vzdignila roko in čez lipo je splaval dolg las. Videl sem ga skozi okno, kako se je svetil; solnce je namreč ravno predrlo jesensko meglo in razsvetlilo gorenji del hiše, kjer so oni prebivali.

Sedaj sem lahko videl tudi v notranjščino temnega stanovanja. Čisto razločno sem videl v temnem kotu sedeti pri mizi moža; v njegovih roki se je nekaj svetilo, podobno zlatu ali pa srebru; zraven njega sem zagledal obraz z velikanskim nosom; a če sem se še tako trudil, natanko vendarle nisem mogel videti. Hipoma začujem, kot bi padlo nekaj lesenega v zaboj; nato pa mož vstane, se nasloni na lino in gleda zopet na cesto.

Medtem je žena oblekla deklico v rdečo obleko ter ji ovila kite okrog glave v obliki venca.

Gledal sem še vedno tja. Mislil sem si: „Enkrat ji bom vendar lahko spet pokimal!“

„Pavel, Pavel!“ me pokliče mati v hiši.

„Precej, mati!“ A v resnici povem, da sem se prestrašil.

„No,“ kliče spet mati, „učitelj ti bo že dal! Ali ne veš, da je že od-bila ura osem?“

Kako sem zropotal po stopnicah! A imel sem srečo! Učitelj je še ob-trgaval na šolskem vrtu lepe, rumene hruške, okrog njega je bil pa ves razred, da bi mu pomagal z rokami in z usti. Kmalu nato smo pa odšli v razred in privlekli na dan svoje računice in tablice. Ko sem ob enajstih stopil s šolskega dvorišča s polnimi žepi hrušk, pride po cesti mestni izklic-evalec. Tolkel je s ključi na svojo medeno pločevino in klical s hripavim glasom:

„Mehanik in igralec s punčkami, gospod Josip Leskar iz Trsta, je prišel včeraj v naše mesto in priredi danes zvečer prvo predstavo v veliki dvorani na strelišču. Igrali bodo Genovefo, igro s petjem v štirih dejanjih.“

Potem se je odkašljal in ponosno korakal naprej po cesti. Šel sem za njim iz ulice v ulico, da bi spet slišal veselo naznanilo; še nikdar nisem bil v kaki komediji, kaj še, da bi videl igro s punčkami.

Ko se nazadnje obrnem, da bi šel domov, zagledam deklico v rdeči obleki, ki je šla proti meni; in res, bila je mala igralka s punčkami; dasi-ravno je imela slabo obleko, se mi je zdela, kot bi bila obdana s prav-ljičnim čarom.

Dobil sem pogum in jo ogovoril: „Ali greš na izprehod, Rezika?“

Pogleda me nezaupno s svojimi črnimi očmi. „Na izprehod?“ ponovi zategnjeno. „Ti si pameten!“

„Kam pa greš?“

„K prodajalcu!“

„Ali si kupiš novo obleko?“ vprašam dovolj neumno.

Ona se glasno zasmije. „Pusti me! — Ne; samo nekaj cunj kupim!“

„Cunj, Rezika?“

„Seveda! Ostanke so dobri punčkam za obleko, ker tudi ne stanejo dosti!“

Srečna misel mi šine v glavo. Moj stric je imel takrat na trgu prodajalnico za blago; z njegovim kupčijskim pomočnikom sem bil prav dobro znan. „Pojdi z menoj,“ rečem zaupno; „stalo te ne bo nič, Rezika!“

„Misliš?“ vpraša ona; potem sva pa hitela oba na trg v stričevo hišo. Stari Gabriel je stal kot navadno v svojem pisanem jopiču za prodajalno mizo. Ko sem mu pojasnil položaj, je veselo nametal cel kup ostankov na mizo.

„Glej, kako je to lepo rdečkasto,“ reče Rezika in poželjivo gleda košček francoskega katuna.

„Ali bi ga rabila?“ vpraša Gabriel. — Če bi rabila! Grof Zmagomir mora vendar do večera dobiti nov telovnik!

„Treba bo tudi vsakovrstnih port,“ pravi Gabriel in prinese konce trakov, ki so bili bliščečih barv. Prinesel je še zelenih in rumenih svilnatih cunjic in obvez in nazadnje precej velik kos rjavega blaga. „Vzemi le, deklica,“ reče Gabriel, „to bo dobro za Genovefino živalsko kožo, če je stara že obrabljena!“

Potem je zavil vse skupaj v papir in dal deklici zavoj.

„Pa ne stane nič?“ vpraša ona v skrbeh.

Nič ni stalo. Iz oči je deklici sijala radost. „Lepa hvala, dobri mož! Ah, to bo gledal oče!“

Držeč se za roke, Rezika s svojim zavojem pod pazduho, sva zapustila prodajalnico; ko pa prideva do svojih stanovanj, me ona izpusti in beži čez cesto domov, da so se ji opletale črne kite okrog tilnika.

Po kosilu sem stal pred hišnimi vrati in v strahu sklenil prositi očeta denarja, da grem pogledat takoj prvo predstavo; bil sem zadovoljen s stojiščem, ki je stalo za mladino 10 krajcarjev. Preden sem bil gotov s svojim sklepom, priteče k meni Rezika. „Oče pošilja!“ reče in zbeži nazaj čez cesto; v roki sem držal rdeč listek, na katerem je bilo napisano z velikimi črkami: Prvi sedež.

Ko se ozrem proti prenočevališču, je slonel na linici oni črni mož in mi prijazno pokimal. Odkimal sem mu. Kako dobri ljudje morajo biti ti igralci s punčkami, sem si mislil. — Torej danes zvečer, rečem sam pri sebi, danes zvečer — in prvi sedež!

(Dalje.)

